

Stanovisko pro Kulatý stůl Národního konventu o EU na téma „Přímo řízené programy a další nástroje v novém víceletém finančním rámci jako příležitost pro české zájmy“ (22. listopadu 2019, Lichtenštejnský palác)

České banky v minulých i v současném programovém období předfinancují či spolufinancují řadu projektů podporovaných z Evropských strukturálních a investičních fondů (ESIF). Česká bankovní asociace je rovněž aktivně zapojena do dialogu s řídicími orgány relevantních operačních programů a do práce jejich monitorovacích výborů, a to zejména v oblasti přípravy a využití finančních nástrojů (dále FN), ale i programů dotovaných ESIF. Díky bohatým zkušenostem bank ze spolupráce s klienty – žadateli o dotace či FN dokáže tvůrcům programů poskytovat zpětnou vazbu o jejich fungování a navrhnout potřebné změny.

Dosavadní zkušenosti bank s přímo řízenými EU programy, resp. s klienty, kteří se v této oblasti tak či onak angažují, naznačují důvody, kvůli nimž české subjekty v soutěži o čerpání prostředků z nich ve srovnání s žadateli z ostatních ČZ „zaostávají“. Lze mezi ně zařadit značnou složitost a administrativní náročnost přípravy projektů tak, aby byly v různých programech s různými pravidly k čerpání způsobilé, která je dále v řadě oblastí komplikována podmínkou společných projektů s obdobnými subjekty (např. univerzitami, municipalitami, malými a středními podniky – SME apod.) ze zahraničí. Zejména těm malým vlastní administrativní kapacita nestačí a externí poradenství je pro ně drahé. Ti úspěšnější pak z produktové nabídky bank využívají např. bankovní záruky, kterými je mnohdy podání žádosti o financování projektu podmíněno, případně profitují ze záruk EIF (posílených o prostředky z programů Horizont 2020 či COSME) nabízených prostřednictvím bank. Banky do své produktové nabídky pro tento typ klientů zařazují nejen záruky EIF, ale i národní či EU záruky nabízené ČMZRB (M,S, program Expanze – záruka), a v některých případech i úvěrové linky z portfolia EIB. Nutno poznamenat, že sama ČMZRB čerpá protizáruku z programu COSME, který využívá i řada komerčních bank, resp. v případě programu Expanze prostředky ESIF. Z hlediska vztahů s EIB jsou banky v posledních letech jedny z neúspěšnějších subjektů, se kterými rozvoje banka EU v ČR spolupracuje.

Současný trend postupného odklonu od dotací k návratným formám financování banky vítají. Řádově širší využití FN v procesu čerpání EU fondů je ekonomicky racionálním a potřebným trendem, který nabízí dosud málo využívaný potenciál prostřednictvím zapojení oproti dostupným veřejným zdrojům násobně vyššího objemu privátních investic (multiplikační čili pákový efekt). Uvedený potenciál naplňují zejména záruční schémata, která bankám umožní financovat i projekty SME s krátkou historií či bez dostatečné zástavy (kolaterálu), které by bez kvalitní záruky neprošly náročným procesem posuzování rizik. Řídící orgány čím dál častěji sahají k využití zvýhodněných půjček (s nulovými úroky, odkladem splátek apod.), a to vzhledem k pro ně atraktivní možnosti opakovaného užití vrácených prostředků (revolvingový efekt) a příležitosti po ukončení programového období realizovat účelově neurčený mimořádný příjem veřejných rozpočtů (transformační efekt). Maximalizace výše uvedených přínosů je však možná pouze při dodržení základních principů, kterými jsou

- podpora projektů, které nemohou získat dostatečné financování z tržních zdrojů, ale budou podle očekávání finančně životaschopné,
- podpora by měla směřovat pouze do oblastí a projektů s prokazatelným tržním selháním a/nebo neoptimální investiční situací,
- podpora musí být poskytnuta v souladu s jinými formami státní a veřejné intervence zaměřené na stejný trh při posouzení možných dopadů státní a veřejné podpory a její přiměřenosti a přijetí opatření pro minimalizaci narušení trhu.

Při jejich nerespektování stát soutěží na trhu s bankami (v krajním případě je z trhu vytěsňuje) prakticky ve stejném segmentu nejméně rizikových klientů, kteří by na komerční úvěr dosáhli

bez problémů. Naopak možnost zapojení soukromých zdrojů financování využívá jen minimálně, zatímco zajímavé projekty mnoha rizikovějších SME na financování nedosáhnou. Intervence státu pomocí zvýhodněných produktů zkresluje ceny a dává tím falešné signály pro alokaci zdrojů, které tak nejsou směřovány do těch nejkonzkurenceschopnějších projektů.

Doporučení bank: prostředky poskytované z evropských (veřejných) fondů by neměly nahrazovat běžně/komerčně financovatelné obchodní případy, ale naopak by se měly zaměřit na rizikovější segment, který je z hlediska bankovních standardů řízení rizika nefinancovatelný, a to ve formě záruk či úrokových dotací zejména pro SME.

Pozitivní trend bohatnutí české společnosti s sebou nese i úbytek zdrojů alokovaných do národní obálky z rozpočtu EU. S rostoucím objemem mandatorních výdajů a jejich podílu na výdajích státního rozpočtu se do budoucna zužuje prostor pro veřejné investice, což může být problematické zejména v sestupné fázi hospodářského cyklu. Vedle možného využití přímo řízených unijních programů, vč. prostředků z *InvestEU* a FN využívajících maximální pákový efekt, nabízí dosud nevyužívaný potenciál partnerství veřejného a soukromého sektoru (PPP).

Krok správným směrem v této oblasti znamenal podpis Memoranda o společném postupu při konstituování Národního rozvojového fondu (NRF), jehož zakladatelem a jediným akcionářem bude ČMZR. NRF bude fondem kvalifikovaných investorů a bude mít formu akciové společnosti s proměnným základním kapitálem (SICAV), která je oprávněna shromažďovat peněžní prostředky, vydávat investiční akcie, zřizovat podfondy a provádět společné investování shromážděných peněžních prostředků na základě určené investiční strategie. Cílem všech investičních strategií Fondu bude **návratnost investic**, dosahování maximálního efektu investice na daný projekt a zhodnocení investovaných prostředků v takové míře, aby to **motivovalo** a umožňovalo **dobrovolný** vstup investorů do Fondu a také jejich **dlouhodobý** růst se současnou měřitelností společenských přínosů investice.

Atraktivnosti NRF pro investory napomůže i to, že bude založen s využitím standardních mechanismů dle právních předpisů ČR a EU a jeho konstrukce a cíle tak budou pro potenciální investory transparentní a srozumitelné, stejně jako i to, že jeho aktivity budou dohlíženy ČNB. Bude poskytovat sadu dluhových, případně záručních produktů, které nebudou konkurovat nabídkám komerčních bank v ČR. Půjde zejména o juniorní, tedy podřízené a nezajištěné dluhové instrumenty, případně o záruční produkty s vyšší mírou rizika. *Modus operandi* NRF tedy bude spočívat ve vytváření finanční páky (multiplikačního efektu) rozkládáním rizika, umožňující expanzi zapojení komerční složky do financování projektů („*credit enhancement*“). Díky pákovému efektu vytvářenému Fondem se tak výrazně navýší investiční kapacita české ekonomiky, řádově o desítky miliard korun. Konstrukce NRF přitom počítá se zapojením zdrojů například od Evropské investiční banky, případně z programu *Invest EU*.

Investoři budou rozhodovat o investicích v souladu s právními předpisy, kterým institucionálně podléhají. Přitom budou sledovat obezřetnostní hledisko a budou respektovat principy řádného hospodáře a principy, na kterých bude Fond založen. Jeho investiční produkty budou postaveny tak, aby vhodně doplňovaly dostupné komerční financování projektů ve veřejném sektoru. NRF naopak nemá sloužit k investování do běžných komerčních projektů, které mají potenciál se financovat samostatně, nebude investovat ani do projektů, které nemají měřitelný ekonomický a společenský přínos. Investiční strategie Fondu bude obsahovat krom povinných náležitostí i obecné principy a definice, které určí např. kdo jsou dlužníci (kdo ano, kdo ne, přípustná odvětví), definují kreditní proces, postavení a význam zajištění, obecně pojednají o principech risk/return přístupu, zásadách pro uvolňování prostředků, určí zásady správy problémových případů, a bude deklarovat respektování relevantních mezinárodních standardů

Doporučení bank: využít na maximum expertní spolupráce veřejného a soukromého sektoru k urychlení přípravy „pilotní sady“ investičních projektů NRF tak, aby s jejich financováním bylo možné začít ihned po ukončení licenčního procesu ČNB.